

Тиролско сиво говече — Оберинталац

Од свих аустријских раса (пове-ди) из групе мркосиве алпске гове-ди сматра се да тиролско сиво гове-до — Оберинталац најтипич-нијим представником краткорогог говечета *Bos brachyzeros euro-päus*).

Услед затворености високих го-лина централног алпског по-дручја одржало се скоро чисто сиво гове-до у западном и јужном Тиролу кроз вјекове и свакако је ово најстарија домаћа тиролска раса.

Ова одомаћеност сивог говечета је најдрагоцјенија његова одоби-на, јер се кроз вјековно прилаго-ђавање екстремној клими и пре-хранбеним приликама, а уз помоћ природне и вјештачке селекције, развио такав тип говечета који је у стању да својим добрим здрав-љем, најбољим коришћењем хране и живахним темпераментом ко-ристи поли крш домовине у нај-природнијем смислу.

Узгојно подручје сивог алпи-ског говечета простира се на не-колико западних срезова.

Слаба тржишност камене подло-ге ствара плитка и сиромашна земљишта на којима само дјели-мично и оскудно расту кисјеле траве. Стрмина кориског земљи-шта, просјечне су надморске ви-сине 1470 м. Кратка вегетационоз периода и смјер већине долина од сјевера ка југу умањују исто тако плодносе са пољопривредних повр-шина.

Клима у цијелом подручју одликује се познатом сушом. Го-дишње падавине износе просјечно

700 мм, гдје баш у прољеће (април-мај) пада најмање кише због че-га су често и жетве уништене. Према томе, пораст биљака мора да се прилагођава овим климатским особинама како у долинама тако и на висинама.

Ако се упореди карта падави-на Тирола са ареолом распростра-њена појединих раса гове-ди, пада одмах у очи да се сиво тиролско говече одржало у сушним подруч-јима, која су уз то нарочито строга и висока. Ово је разумљи-во само због чињенице што друге расе гове-ди нијесу могле да под-несу ове екстремне хранидбене и климатске прилике тако добро као оберинталско говече, које се на ово акомодирало кроз хиљаде го-дина.

Поред наведених природних фактора, бројном одржању ове расе допринио је такође добрим дијелом и човек у последње ври-јеме. Малопоосједничка газдинства са најнеповољнијим економским и природним приликама захтијевају прије свега једно скромно, издр-жљиво и мало говече, које би могло да преброди често и тешке прилике.

Око 75% узгоја сивог говечета стоји у рукама малопоосједника са испод 5 ха пољ. површине, док остатак опада на Средња газдин-ства од 5—20 ха.

Економска вриједност једног подручја зависна је не само од ве-личине посједа, већ прије свега од природом условљеног састава разних врста култура.

Од цијеле површине Тирола са преко милион хектара опада 40%

на пољопривредне корисне површине. Од овог процента су 8% оранице и вртови, 33% ливаде и 60% пашњаци.

Ливаде морају да покрију потребе у храни током зиме док домаћи алпски и шумски пашњаци сачињавају основну љетну храну.

Испаша је извор здравља стоке те отстранује многе грешке и штете код зимског шталеког држања. Утицај висинског ваздуха, сунчане свјетлости, појачаног рада мишића, разноврсне алпске хране итд. на животињски организам толико је здрав и благотворан да је већ и ради тога тиролско говече знатно драгоценије од оног који не иде на испаше.

Телење кржава сивог говечета мора се подешавати са временом паше. 75% оплодне кржава пада у посљедњем годишњем кварталу, да би се, с једне стране, искористило боље зимско млијеко, а с друге стране, да би се за сезону испаше у мају већ добила снажна и добра развијена телад. У јесен првенствено долазе у обзир за продају старе мушце краве и стеоње јунице, уколико их власник не оставља као замјену кржавама које излучује из расплода. Краве које се показују одличним у расплоду и млечности често остају код одгајивача дуго, до 10 па и 12 телења.

Као основна храна за стоку служи одгајивачу кабаста храна, која се добија сушењем покосених ливада. Уопште, може се рећи, да је одгајивач сивог говечета врло ријетко у стању да у потпуности доведе до изражаја млијечне способности својих кржава, пошто је увијек приморан да штетди кабасту храну све док сурова зима не напусти земљу.

Циљ и опис узгоја

Од природе и од човјека уобичајни начин узгоја довели су у Тиролу до постанка једне самосталне расе доводи која у појму „домаћа“ садржи такве особине које узгајач и купац особито многу цијене.

Оберинталско говече је средње брдска раса, одгојена на комби-

новане производне способности, међу којима се највише истиче добра млечност, изванредно здравље, добро искоришћавање хране, редовна, оплодна, уједначеност боје и побољшавање тјелесних облика.

Одговарајући свом узгојном циљу оберинталско говече представља један тип који је по тежини и тјелесном облику прилагођен брдским приликама и који је у стању својим дубоким и пространим трупом, добром мукулатуром и живахним темпераментом да испуни све жељене — корисне особине у млијеку, раду и тову.

Наследне особине јелне расе обухватају како чисте спољне облике, тако и биолошки корисне способности.

У одгајивању овог говечета нарочито се пази да узгајање расе задржи и споља по могућности једну јединствену боју и један подесан тип у грађи.

Боја главе, врата, лопатица, трубуха и бутова треба да буде једнолично сребрнаста до жељезно сиве боје са тамнијим сивим засјеченима. Чесна шишка је жуте до црвене лисичје боје. Кожа, дубица, језик, непца, папци, вухови рогова и репна кичанка су црни до црносиви. Бикови углавном треба да буду затвореније боје, при чему ипак треба да постоји бијела јегуљаста пруга од врата до коријена репа. Допуштају се и извјесна отступања у боји као: зелекансто-лисичасто-сива, па и сребрнастобијела, које потичу од ранијих сојева сивог говечета.

Тјелесна тежина варира према узгојном подручју од 350—550 кг, при чему се фаворизује лакши тип и тежине 400 кг, ради свеградности употребе. Сиво говече се убраја у физиолошке касностосне расе пошто и мушка и женска грла израстају потпуна са 4-5 год.

Својства (производне способности)

У узгоју је као прво и најважније корисно својство млечност. Сиво говече важи одувијек

као једна од најбољих мљечних раса алпских земаља. Иако се у 22-годишњем просијеку наводи способност контролисаних крава са 2678 кг. млијека и 3,8% масти, то ипак не изгледа нарочито високо. Значајна вриједност сивог алпског говечета лежи у способностима да рђаву и прубу храну најбоље искористи и претвара у млијеко. При доброј и издашној храни пење се годишња способност производње млијека од шестоструке на десетоструку па и више од тјелесне тежине.

Постоји данас у завичајном мјесту овог говечета читав низ селских газдинстава која су успјела да достигну италски просјек годишње мљечности на преко 4000 кг. Висинске планинске општине икажују просјек преко 3000 кг. млијека без концентроване хране.

Радна способност сивог говечета за одгајиваче је једна мукда пошто краве или јунице у већим сеоским домаћинствима морају да обављају сав вучни рад. Тврди папци, брзи ход и добра мускулатура допринос овим лаким животињама да развију своје способности у снази и издржљивости до те мјере да се човек мора запањити. Сиви волови су прије свега — у винородним брдима јужног Тирола познати и цијењени као радна стока.

Треће корисно својство сивог говечета је товна способност, прем да се у његовој узгојној домовини услед несташнице полесне и јефтине хране ово једва може господарски искористити.

Сиво говече је увијек било и остаће у сточарским газдинствима познато и вољено не само због добрих својстава и скромности у храни, већ и због отпорности према туберкулози.

Једна даља и веома важна одлика сивог говечета је вјештина да пасе, коју карактерише нарочито испољени инстинкт за изналажењем хране. Највише урвине и најстрмије провалије прелази још увијек сиво говече да би се дочепао укуса алпске траве. Живахни температура, чврсти папци, невјероватна гилкост и сигурност у високим планинама омогућава овом говечету да искористи сва још и таква подручја, гдје иначе могу да пасу само дивљач и овце.

Заслуга да се сиво говече могло одржати поред надмоћне конкуренције може се приписати искључиво овим његовим општим одликама, које се тек временом испољавају у чистој користи и приходу.

Превео

Др. М. Ранитовић, ветеринар